

Tekmeria

Vol 5 (2000)

Σφραγίσματα αμφορέων από την έλληνιστική πόλη στον Τρυπητό της Σητείας στην Κρήτη

Ν. Π. ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ

doi: [10.12681/tekmeria.204](https://doi.org/10.12681/tekmeria.204)

To cite this article:

ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ Ν. Π. (2000). Σφραγίσματα αμφορέων από την έλληνιστική πόλη στον Τρυπητό της Σητείας στην Κρήτη. *Tekmeria*, 5, 113–126. <https://doi.org/10.12681/tekmeria.204>

ΣΦΡΑΓΙΣΜΑΤΑ ΑΜΦΟΡΕΩΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΠΟΛΗ
ΣΤΟΝ ΤΡΥΠΗΤΟ ΤΗΣ ΣΗΤΕΙΑΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ^(*)

Ένας σημαντικός αριθμός σφραγισμάτων σε λαβές εμπορικών αμφορέων ήλθε στο φως στις ανασκαφικές έρευνες που διεξάγει η ΚΔ Έφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Λασιθίου, υπό το συντάκτη του άρθρου αυτού, στην περιοχή Τρυπητός, πλησίον της πόλεως Σητείας στην Κρήτη^{**}. Αποκαλύπτεται μια μικρή αλλά σημαντική πόλη των Έλληνιστικών χρό-

(*) Η παρούσα μελέτη αφιερώνεται στη μνήμη του αλησμόνητου πρώτου εξαδέλφου μου εκ μητρός Γιάννη Καμπίτση, καθηγητή του Πανεπιστημίου Κρήτης, ως ελάχιστη προσφορά αγάπης για τον άνθρωπο και δείγμα της εκτίμησης για το έργο του. Λόγοι ανώτεροι της θελήσεώς μου δεν μου επέτρεψαν να συμμετάσχω στο συλλογικό έργο “ΚΤΕΡΙΣΜΑΤΑ” του Πανεπιστημίου Κρήτης, που αποτέλεσε το φιλολογικό μνημόσυνο του αδόκητα χαμένου ερευνητή και δασκάλου- ενός έργου για την έκδοση του οποίου είχα και προσωπικά ενδιαφερθεί. Οι φωτογραφίες των πινακων έγιναν από την καλλιτέχινιδα φωτογράφο του INSTAP κ. Kathy May και το μοντάζ από την ειδική συντηρήτρια του ιδίου κέντρου κ. Στεφανία Χλουβεράκη, τις οποίες ευχαριστώ και από τη θέση αυτή.

** Στην παρούσα μελέτη χρησιμοποιήθηκαν οι παρακάτω συντομογραφίες: Calvet 1986: Y. Calvet, “Les amphores chypriotes et leur diffusion en Mediterranee orientale”, *BCH Suppl.* XIII, Paris 1986, 505-14. Coulson and alii 1986: D. E. Coulson, N. C. Wilkie, J. W. Rehard, “Amphoras from Naukratis and Environ”, *BCH Suppl.* XIII, Paris 1986, 535-50. Empereur 1990: J. Y. Empereur, “Η χρονολόγηση των ροδιακών αμφορέων στην Έλληνιστική περίοδο”, *Β Έπιστημονική συνάντηση για την Έλληνιστική κεραμική*, Αθήνα 1990, 199-209. Empereur-Picon 1986: J. Y. Empereur et M. Picon, “À la recherche de four d’ amphores”, *BCH Suppl.* XIII, Paris 1986, 103-126. Empereur-Sorbet 1986: J. Y. Empereur et A. M. Guimier Sorbet, “Une bague de donnees sur les vases conteneur-amphores et lagynoi-dans le monde grec et romain”, *BCH Suppl.* XIII, Paris 1986, 127-41. Grace 1934: V. R. Grace, “Stamped Amphora handles found in 1931-1932”, *Hesperia* 3 (1934) 197-310. Grace 1952: V. R. Grace, “Timbres amphoriques trouvés à Délos”, *BCH* 76 (1952) 514-40. Grace 1953: V. R. Grace, “The Eponyms named on Rodian amphora stamps”, *Hesperia* 22 (1953) 116-28. Grace 1961: V. R. Grace, *Amphoras and the ancient wine trade*, Princeton-New Jersey 1961. Grace-Petropoulakou: V. Grace-M. Savvatianou-Petropoulakou, “Les timbres amphorique Grecs”, *Exploration archaeologique de Délos XXVII*, 1970, 277-382. Gramatopol-Bordea 1969: M. Gramatopol and Gh. Poenaru-Bordea, “Amphora stamps from Gallatis and South Dobrudja”, *Dacia* N. S. 13 (1969) 127-282. Marangou-Lerat 1995: A. Marangou-Lerat, “Le vin et les amphores de Crete”, *Etudes Cretoises* 30, Paris 1995. Παπαδάκης 2000: Ν. Π. Παπαδάκης,

νων, ή όποία σύμφωνα μέ τά άνασκαφικά δεδομένα είχε σχετικά μικρή διάρκεια ζωής, άφοϋ φαίνεται ότι ίδρύθηκε στίς άρχές τοϋ 3ου αι. π.Χ. ώς επίνειο τής μεγάλης δωρικής πόλεως τής Πραισοϋ και ύπῆρχε ώς τό 146 π.Χ., όταν οί Ίεραπύτνιοι κατέλαβαν τήν μητρόπολη και τήν επικράτειά της και τήν κατέστρεψαν όλοσχερώς¹.

Βέβαια ή σημαντική άρχαιολογική ανακάλυψη ότι από τήν μικρή αϋτή πόλη προέρχονται και αϋτόνομες κοπές, δείχνει τό βαθμό τής ανεξαρτησίας της από τή μητρόπολη². Από τό άνασκαφικό ύλικό, από τό όποιο τά πιό ένδιαφέροντα εύρήματα εκτίθενται στοΰ Άρχαιολογικό Μουσείο Σητείας, ένας τομέας έρευνας μπορεί νά είναι οί έμπορικές σχέσεις τών πόλεων αϋτών μέ τισ άλλες πόλεις τής Κρήτης, τοϋ Αιγαίου, τών Μικρασιατικών παραλίων και γενικά τοϋ εύρύτερου έλληνικοϋ χώρου³. Τά νομίσματα και ή έμπορική διακίνηση τών άμφορέων είναι τά στοιχεία εκείνα πού κατ' έξοχήν βοηθοϋν στή μελέτη τών σχέσεων αϋτών. Έξήντα τέσσερα σφραγίσματα πού έχουν μέχρι τώρα άνευρεθεί στίς δύο άνασκαφικές περιόδους (1987-1989 και 1984-1988) πιστοποιοϋν τισ έμπορικές σχέσεις τής πόλης τοϋ Τρυπητοϋ μέ τά νησιά τοϋ Αιγαίου και τά μικρασιατικά παράλια, σχέσεις πού ασφαλώς είχαν ιδιαίτερη σημασία και για τή μητρόπολη Πραισό. Η παράθεση τοϋ καταλόγου τών σφραγισμάτων βοηθά επίσης σέ συγκριτικές χρονολογικές και όνοματολογικές συσχετίσεις και συμπληρώσεις.

I. ΡΟΔΟΣ

Η Ρόδος ήταν ένα από τά μεγαλύτερα οίνοπαραγωγικά κέντρα και χάρη στή ναυτική της δύναμη, πού όπωσδήποτε τήν όφείλει και στο έμπόριο τοϋ κρασιοϋ, ανέλαβε ένα μαζικό διαμετακομιστικό έμπόριο τοϋ προϊόντος αϋτοϋ σέ όλη τήν περιοχή τής Μεσογείου και φυσικά και στήν Κρήτη, ιδιαίτερα στήν ανατολική πλευρά της πού γειτνίαζε μέ τά Δωδεκάνησα.

Στοϋς ροδιακοϋς άμφορείς άποτυπώνονται δύο είδη σφραγίδων, τισ περισσότερες φορές και στίς δύο λαβές, αϋτή τοϋ επωνύμου, ιερέα τοϋ Ήλιου, ένός

“487 σφάγισμα άμφορέα”, Λήμμα στον Κατάλογο τής Έκθεσης ΚΡΗΤΗ-ΑΙΓΥΠΤΟΣ, Ηράκλειο 2000, 419.

1. Βλ. Στράβων Ι, 479: *μεταξύ δέ τοϋ Σαμωνίου και τής Χερσονήσου ή Πράσος ίδρυτο, υπέρ τής θαλάττης έξήκοντα σταδίους, κατέσκαψαν δ' Ίεραπύτνιοι.*

2. Βλ. Ν. Π. Παπαδάκης, “Άγνωστα νομίσματα μᾶς νέας αϋτόνομης κρητικής πόλης στή Σητεία”, *Πεπραγμένα Ζ' Κρητολογικοϋ Συνεδρίου* (1991), τ. Α2, Ρέθυμνο 1995, 741-4.

3. Βλ. ΑΔ 43 (1988) Χρονικά, 561-2 και ΑΔ Χρονικά 1994-98 (ύπό έκδοση) και *Κρητική Έστία*, περ. Δ, τ. 2, Χανιά 1988, 35-6.

ἀπὸ τοὺς πρώτους ἄρχοντες τῆς Ρόδου, καὶ αὐτὴ τοῦ κατασκευαστῆ (potter-fabricant) [Ὁ ὅρος χρησιμοποιεῖται ἐδῶ μὲ τὴν γενικὴ του ἔννοια, ἀφοῦ δὲν ἔχει ἀποσαφηνιστεῖ ἂν πρόκειται γιὰ τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ ἐργαστηρίου ἢ τὸν ἰδιοκτήτη τοῦ χώρου στὸν ὁποῖο βρισκόταν τὸ ἐργαστήριον ἢ αὐτὸν ποὺ παρήγγελε τὴν ποσότητα τῶν ἀμφορέων]. Σ' αὐτές τὶς πληροφορίες προστίθεται ἡ ἔνδειξη τοῦ μήνα, χαρακτηριστικὸ ποὺ πρωτοεμφανίζεται περίπου τὸ 240 π.Χ.⁴, καὶ ὁρισμένα σύμβολα ἐπιλεγμένα ἀπὸ τὸν ἐπίσημο εἰκονογραφικὸ κατάλογο τῆς Ρόδου.

Ἡ πόλις τῆς Ρόδου περιελάμβανε εὐρύτερη περιοχὴ, ἀποτελούμενη ἀπὸ ἑπτὰ νησιά καὶ τὴ μικρασιατικὴ ἡπειρωτικὴ ἔκταση. Οἱ δύο μῆτρες-σφραγίδες ἄλλαξαν κάθε μῆνα, δηλαδὴ εἴκοσι τέσσερις κάθε χρόνο καὶ εἴκοσι ἕξι γιὰ τὰ ἔτη ποὺ εἶχαν συμπληρωματικὸ (ἐμβόλιμο) μῆνα. Ἡ ἀκριβὴς χρονολόγηση τῶν ροδιακῶν ἀμφορέων εἶναι δύσκολη, διότι δὲν ἔχουμε ἐπαρκῆ στοιχεῖα γιὰ τὴ χρονολογικὴ σχέσις ἐπωνύμων (εἶναι περισσότεροι ἀπὸ 250) καὶ κατασκευαστῶν (ξεπερνοῦν τοὺς 400). Φυσικὰ καὶ ἄλλα ἐξωτερικὰ καὶ ἐσωτερικὰ κριτήρια συμπληρώνουν τὶς γνώσεις μας γιὰ τὴν τελικὴ κατάταξις, ὅπως κείμενα καὶ ἐπιγραφές, κλειστὰ ἀνασκαφικὰ σύνολα, τυπολογία, κλπ.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

1. Ἐγκοῖλο τετράγωνο μὲ ἀνάγλυφο πεντάφυλλο ἄνθος ρόδου σὲ πλάγια ἀπεικόνισις. Χωρὶς ἐπιγραφή. Καλὴ διατήρησις. Ἀριθμὸς Εὐρετηρίου Μουσείου Σητείας (στὴ συνέχεια ΑΕΜΣ) 10178.

2. Ὅμοιο σφράγισμα. Μέτρια διατήρησις. ΑΕΜΣ 10179.

3. Ὅμοιο σφράγισμα. Διατήρησις καλὴ. ΑΕΜΣ 10180.

4. Ὅμοιο σφράγισμα. Διατήρησις καλὴ. ΑΕΜΣ 8461.

5. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ πιὸ πάνω τύπου μὲ τμῆμα τοῦ μίσχου. Σὲ ἔγκοῖλο τετράγωνο. Διατήρησις καλὴ. ΑΕΜΣ 9964. Στὸ ἐπάνω μέρος τοῦ ἐγκοίλου ὀριζόντια δυσδιάκριτη ἐπιγραφή:

[Δ]αμ[ό]θεμ(ις)

Πρόκειται γιὰ ἐπώνυμο ἱερέα τῆς Ρόδου: Grace 1953, 122 (69).

4. Γιὰ τοὺς μῆνες τοῦ Ροδιακοῦ ἡμερολογίου βλ. Chr. Börker, "Der rhodische Kalender", *ZPE* 31 (1978) 193-208.

6. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση μετριοτάτη. ΑΕΜΣ 10299. Στὴ σφενδόνη διατήρηση ἐλαχίστων γραμμάτων τῆς κυκλικῆς ἐπιγραφῆς:

[-----]σοσιο[---]

7. Ἀνάγλυφο ρόδο ἐλαφρὰ διαφοροποιημένης μορφῆς σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο καὶ μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Τὸ σφράγισμα σώζεται ἀποσπασματικά λόγω ἀπολεπίσματος. ΑΕΜΣ 10176. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ἐπιγραφή σώζεται:

[Ἐπὶ Δα]μοκράτευσ

Ρόδιος ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 122 (71) καὶ 1985, 45 (2c), Pl. 1.

8. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Ἐγκοιλο κυκλικό. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9908. Φέρει κυκλικά τὴν ἐπιγραφή.

Μέ[νω]νος, Δαλίου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1934, 234 (73), μήνας Ἀρταμίτιος.

9. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Ἐγκοιλο κυκλικό. Διατήρηση μετριοτάτη. ΑΕΜΣ 10181. Ἐπιγραφή δυσδιάκριτη.

Ἐπὶ [---]Πανά]μου

10. Ρόδο καὶ ἔγκοιλο τοῦ προηγουμένου τύπου. Διατήρηση τοῦ ρόδου κακὴ, τῆς κυκλικῆς ἐπιγραφῆς καλή. ΑΕΜΣ 8477.

Ἐπὶ Κρατίδα, Ὑακινθίου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123 (112), Empereur-Sorbet 1986, 130 (μήνας Θεσμοφόριος).

11. Ἀνάγλυφο ρόδο μικροτέρων διαστάσεων σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Μέσα σὲ κυκλικὸ πλαίσιο. Διατήρηση μετριοτάτη. ΑΕΜΣ 8466. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ἐπιγραφή διακρίνονται ὁρισμένα γράμματα:

(---)ν[-----]ας

12. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακὴ. ΑΕΜΣ 9962. Ἐπιγραφή ἐντελῶς ἐφθαρμένη.

13. Ρόδο τῶν προηγουμένων τύπων σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο, τοῦ ὁποίου καταλαμβάνει ὅλη τὴν ἐπιφάνεια. Χωρὶς ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριοτάτη. ΑΕΜΣ 8467.

14. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. Ἐπιγραφή πλήρως ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 8481.

15. Ἀνάγλυφο ρόδο τοῦ προηγουμένου τύπου σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 8484. Ἀπὸ τὴν κυκλικὴ ἐπιγραφή σώζονται ἐλάχιστα γράμματα:

Ἐπὶ [- - - - -]

16. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο σὲ οὔναι ἔγκοιλο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 9967. Ἐπιγραφή παντελῶς ἐφθαρμένη. Πιθανῶς καὶ ἄνευ.

17. Ἀνάγλυφο ρόδο τρίφυλλο διαφορετικῆς σφραγίδας μὲ μακρὸ μίσχο. Σὲ κυκλικὸ ἔγκοιλο. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9961. Δυσανάγνωστη ἐπιγραφή. Δὲν ἐντοπίστηκε ὁμοιο σφράγισμα.

18. Ἀνάγλυφο τρίφυλλο ρόδο σὲ κυκλικὴ σφραγίδα. Τύπος ἐπιμελημένης ἀπεικόνισης. Διατήρηση ἄριστη. Χωρὶς ἐπιγραφή. ΑΕΜΣ 8480. Δὲν ἐντοπίστηκε ὁμοιο σφράγισμα.

19. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ ἐπιγραφή δίστιχη. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10145.

*Ἐπὶ Κλεωνύμου,
Ἀγ[ρια]νίου*

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123 (110)

20. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ τρίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8473.

*Ἐπὶ Κλεωνύμου,
Ἀγριανίου*

21. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10184.

*Ἐπὶ Θαρσίπολι[ος],
Ἀγριανίου*

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123 (90)

22. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ τρῖστιχη ἐπιγραφὴ. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 10177.

Ἀγορά[νακ](τος),
Παν[άμο]ν
Δευτέρ[ο]ν

Ὅμοιο σφράγισμα μὲ διαφορετικὴ σφραγίδα: Empereur 1990, 207 (1-2, Πίν. 111). Πρόκειται γιὰ τὸν κατασκευαστὴ βλ. καὶ Grace 1952, 525 καὶ Grace-Petropoulakou 1970 καὶ ὄχι τὸν ἐπώνυμο ἱερέα Grace 1953, 122(9).

23. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ τρῖστιχη ἐπιγραφὴ. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 10175.

Ἐπὶ Ἀρχ(ο)κρά-
τευς,
Πανάμου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 122(61).

24. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ τρῖστιχη ἐπιγραφὴ. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 7845.

Ἐπ[ι -----]
[-----],
Δ[αλίο]ν

25. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφὴ. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10275.

Ἐπὶ Ἡραγόρα,
Πανάμου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123(89), Empereur-Sorbet, 1986, 130 (μήνας Δάλιος).

26. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφὴ. Πρὸ αὐτῆς, στὸ ἀριστερὸ μέρος, ἀνάγλυφη κεφαλὴ Ἡλίου. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10182.

Ἐπὶ Δορ-
[κυ]λῖδα

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 122(74), Empereur-Sorbet 1986, 130 (μὲ τὸν μήνα Πάναμο δεύτερο).

27. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 10183.

Ἐπὶ Κλ[ε]-
άρχου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123(106).

28. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10143.

Ἀριστίωνος

Πρόκειται γιὰ κατασκευαστή: Grace 1952, 526, Empereur-Sorbet 1986, 130, fig. 4b, Gramatopol-Bordea 1969, 233(748).

29. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ ὅμοια μὲ τὴν προηγούμενη ἐπιγραφή. Σφραγίδα μικροτέρων γραμμάτων. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10144.

Ἀριστίωνος

30. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10146.

Δω[ρο]θέου

Κατασκευαστής: Grace 1952, 526, Gramatopol-Bordea 1969, 234(757).

31. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριώτατη. ΑΕΜΣ 8486.

Μενεκράτε(υς)

Κατασκευαστής: Coulson and allii, 1986, 540(9), 250-210 π.Χ., καὶ Grace 1934, 225(38)=Μενεκράτους.

32. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Στὰ δεξιὰ ἀνάγλυφο σύμβολο (δαυλός). Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9968.

Σωκράτε(υς) (δαυλός)

Κατασκευαστής: Grace 1952, 528 καὶ Grace-Petropoulakou 1970. Ἐπίσης, Empereur-Sorbet 1986, 130. Μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα καὶ ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123(149).

33. Ἐγκοῖλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση ἐξαιρετική. ΑΕΜΣ 8472.

Ἀριστόλα(ος;)

Ἄγνωστη σφραγίδα. Εἶναι σαφὲς τὸ Λ. Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1952, 122(43).

34. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 7844.

Ἄνδρι-
κοῦ

Κατασκευαστής: Grace 1952, 526, Empereur-Sorbets 1986, 130, ὅπου ἀναφέρεται καὶ ἐπώνυμος ἱερεὺς (Ἄνδρικός-Ὑακίνθιος) ποὺ δὲν περιλαμβάνεται στὸν κατάλογο τῆς Grace 1953, 122.

35. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με τρῖστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9965β.

Ἐπὶ Κλ[ευ]κρά-
τευς,
Δαλίου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 122(109).

36. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 9969.

Ἐπὶ Κρατίδα,
Ἀρταμιτίου

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123(112) καὶ Empereur-Sorbet 1986, 130 (καὶ μήνας Θεσμοφόριος).

37. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μετριότητα. ΑΕΜΣ 10823.

Ἐπὶ ἱερέως
Θευ[φ]άνευς

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 123(96).

38. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με δίστιχη ἐπιγραφή. Πρὸ αὐτῆς, στὰ ἀριστερὰ ἀνάγλυφο ὀκτάκτινο ἀστέρι. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9965α.

Ἐπὶ Τιμα-
σαγόρα

Ἐπώνυμος ἱερεὺς: Grace 1953, 124(159).

39. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο με δίστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 11454.

υ/- - - - -]μ
Ἀ[γα]θόκλε(υς)

Κατασκευαστής: Grace 1934, 210 καὶ 1952, 525, Gramatopol-Bordea 1969, 267 (1175).

40-41. Τμῆμα λαιμοῦ ἀμφορέα μὲ τὶς δύο λαβές. Σὲ κάθε μία ἐπίμηκες σφράγισμα. Διατήρηση μετρωτάτη ἕως κακῆ. ΑΕΜΣ 11453.

α) Σ[- - - - -]

β) Ἐπ[- - -]εὐς

[- - - ου]

Ἀβέβαιη ἡ ἀποκατάσταση τοῦ σφραγίσματος. Ἀσφαλῶς ἡ μονόστιχη σφραγίδα α ἀναφέρεται στὸν κατασκευαστὴ καὶ ἡ β στὸν ἐπώνυμο ἱερέα. Ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν λαβῶν ἐπιβεβαιώνεται ἡ ροδιακὴ προέλευση τοῦ ἀμφορέα.

42. Ἐγκοίλο ὀρθογώνιο. Διατήρηση κακῆ. Δίστιχη ἐπιγραφή. ΑΕΜΣ 10147.

Ἐπὶ [- - - - -] κρ

[- - - - - - - - -]

Ἀβέβαιη ἀποκατάσταση.

43. Ἐγκοίλο ὀρθογώνιο. Ἐπιγραφή ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 10841.

Ἀνάγλυφο σύμβολο τοῦ ἡλίου. Ἐπ[- - -] λ

[:]

II. ΚΝΙΔΟΣ

Ὄνομαστὸς ἦταν ὁ Κνιδιακὸς οἶνος καὶ τὸ ἐμπόριό του στὸν τότε γνωστὸ κόσμον τῆς Μεσογείου διαδεδομένο. Ὁ κατασκευαστὴς καὶ ἡ ἐπίσημη χρονολογία μὲ τὸν ἐπώνυμο ἄρχοντα ἀναγράφονται στὰ σφραγίσματα τῶν ἀμφορέων τῆς Κνίδου, ἀλλὰ μὲ σαφῆ διαφοροποίηση ἀπὸ αὐτὰ τῶν ροδιακῶν ἀμφορέων, ἀφοῦ στίς περισσότερες περιπτώσεις ἀναφέρουν τὸ ἐθνικὸ (Κνιδίων) καὶ συνοδεύονται ἀπὸ διάφορα σύμβολα, κυρίως τὴν κεφαλὴ ταύρου, ἐνῶ δὲν ἀναγράφεται ὁ μῆνας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

44. Ἐγκοίλο ὀρθογώνιο. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10843.

ZH

Ἀνήκει στὴν ὁμάδα Β τοῦ κατασκευαστῆ Ζήνωνα: Empereur-Picon 1986, 123, fig. 32. Ἐπίσης, Gramatopol-Bordea 1969, 256(1047).

45. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο. Διπλή λαβή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 10830.
σφράγισμα *MINN*

46. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 7872.
Ἀνάγλυφη ἄγκυρα ἢ αἰχμή βέλους

Ἄγκυρα ἐμφανίζεται σὲ κνιδιακὰ σφραγίσματα, ἀλλὰ ὄχι μόνη της.

47. Ὀβάλ ἔγκοιλο. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 7843.
ΕΣ (σὲ σύμπλεγμα) ἢ *Μ*

Σχετική ὁμοιότητα παρουσιάζει σφράγισμα ἀπὸ τὴν Κύπρο χρονολογημένο στὰ τέλη τοῦ 4ου αἰ. π.Χ., βλ. Calvet 1986, 511(2), fig. 4(2).

III. ΚΩΣ

Τὸ κρασί τῆς Κῶ ἦταν θαυμαστό, ἀλλὰ ἦταν σχετικὰ φθηνό, διακινούμενο σὲ μεγάλες ποσότητες. Ὅπως τὸ ροδίτικο καὶ τὸ κνιδιακὸ εἶχε πρόσμιξη μὲ θαλασσινὸ νερὸ ὡς συντηρητικὸ. Οἱ λαβὲς τῶν ἀμφορέων τῆς εἶναι χαρακτηριστικές, ἐπεὶδὴ εἶναι διπλές, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι εὐκόλα διακριτές.

Οἱ σφραγίδες τῶν λαβῶν σποραδικὰ ἀναγράφουν τὰ γράμματα ΚΟ, συντομογραφία τοῦ ἔθνικοῦ ΚΩΩΝ, καὶ τὰ πολλὰ τοπικὰ ὀνόματα, ἀλλὰ κυρίως ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τὰ διάφορα σύμβολα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπάρχουν καὶ στὰ νομίσματα. Ἐπίσης, τὸ σχῆμα τῶν ἀμφορέων καὶ τὸ ἀπαλὸ πρασινωπὸ χρῶμα τῆς ἐπιφάνειάς των εἶναι χαρακτηριστικὰ τῆς παραγωγῆς τῶν Κῶν ἀμφορέων.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

48. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο. Διπλή λαβή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8790.

Κερδῶ[ι ἢ ν]
(ρόπαλο)

Gramatopol-Bordea 246(956) *κερδῶν*, χωρὶς ρόπαλο.

49. Ἐγκοιλο ὀρθογώνιο μὲ μονόστιχη ἐπιγραφή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8827.

ΔΩΡ (τὸ Ρ retrograde)

Πρόκειται γιὰ τὸν κατασκευαστὴ Δωρίμαχο, τέλη 3ου ἢ ἀρχὲς 2ου αἰ. π.Χ.: Grace 1961, ill. 58.

50. Ὑγκοῖλο ὀρθογώνιο. Λαβὴ διπλή. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9888α.

ΜΑΗ

Δὲν βρέθηκε παράλληλο. Πρέπει νὰ εἶναι Κῶος ὁ ἀμφορέας ἀπὸ τὴ διπλὴ λαβὴ καὶ τὸν πηλό.

IV. ΙΕΡΑΠΥΤΝΑ

Ἡ Ἱεράπυτνα, πόλιν σημαντικὴ στὴ ΝΑ ἀκτὴ τῆς Κρήτης, ὅπως δὴποτε ἦταν παραγωγὸς κρασιοῦ καὶ ἀμφορέων, ἀλλὰ δὲν ἔχουν ἀκόμα ἀνακαλυφθεῖ τὰ τοπικὰ ἐργαστήρια. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν ἀποσπασματικὴ παρουσία τῶν ἐνσφραγιστῶν λαβῶν, ἐφ' ὅσον συνοδεύουν ὁλόκληρο τὸ σῶμα ἢ τμῆμα του, δὲν μποροῦμε νὰ ἀναγνωρίσουμε τὸν τύπο τοῦ ἀμφορέα. Διατηροῦσε στενὲς ἐμπορικὲς σχέσεις μὲ τὴν Πτολεμαϊκὴ Αἴγυπτο.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

51. Ὑγκοῖλο ὀρθογώνιο. Διατήρησὶς καλή. ΑΕΜΣ 9869. Ἐπιγραφὴ δίστιχη:

Ἱεραπυτνίων
Σώσου

Τὸ ὄνομα τοῦ κατασκευαστῆ Σώσου ἀπαντᾶται σὲ λαβὲς ἀμφορέων ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια. 3ος αἰ. π.Χ.

Marangou-Lerat 1995, 123-4, Παπαδάκης 2000, 419(487).

V. ΑΒΕΒΑΙΑ ΚΕΝΤΡΑ

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

52. Σφράγισμα ὀρθογώνιο. Διατήρησις κακή. Δίστιχη ἐπιγραφὴ. ΑΕΜΣ 10840.

[-----]λος
θει[---]ευς

53. Ὑγκοῖλο ὀρθογώνιο. Λεῖπει τὸ δεξιὸ τμῆμα. Διατήρησις κακή. Ἐπιγραφὴ δίστιχη ἐφθαρμένη. ΑΕΜΣ 9960.

Α[-----]
Α[-----]

Ἰσως Ρόδου. Ἀγοράνακτος / Ἀρταμιτίου(;): Grace 1961, ill. 25.

54. Τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 8465.

E ἢ Θ

55. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9966.

ΛΥ

56. Μικρὸ τετράγωνο σφράγισμα. Διατήρηση μέτρια. ΑΕΜΣ 9888β.

ΕΡ

Gramatopol-Bordea 1969, 256(1055).

57-58. Τμήμα λαιμοῦ ἀμφορέα με τις λαβές. Σε κάθε λαβὴ ὅμοιο ἐπίμηκες σφράγισμα. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 10154.

α) Ἀνάγλυφο *Κ* στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγκοίλου

β) Ἀνάγλυφο *Κ* στὴν ἀρχὴ τοῦ ἐγκοίλου

Gramatopol-Bordea 1969, 252(1011). Σχετικὸ σφράγισμα. Ἀπὸ τὴ μορφὴ τοῦ λαιμοῦ καὶ τῶν λαβῶν, πιθανὸν πρόκειται γιὰ ἀμφορέα ἀπὸ τὴν Κῶ. Ἴσως καὶ τὸ Κ νὰ σχετίζεται με τὸ ἐθνικόν.

59. Ὅμοιο σφράγισμα με τὸ προηγούμενο. Ἀπὸ τὴν ἴδια μήτρα. Διατήρηση καλή. ΑΕΜΣ 7841.

60. Χάραγμα. ΑΕΜΣ 8452.

Ν ἢ Ζ

Gramatopol-Bordea 1969, 256(1044, 1046).

61. Σφράγισμα τετράγωνο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 10276.

Ἄγκυρα ἢ βέλος

62. Ἐγκοίλο ὀρθογώνιο. Διατήρηση κακή. ΑΕΜΣ 11456.

Δ[- - - - -]

VI. ΕΝΤΕΛΩΣ ΕΦΘΑΡΜΕΝΑ

63-64. Τὰ σφραγίσματα ΑΕΜΣ 7846, 9963.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΡΟΣΩΠΩΝ

(Ἐπών.=Ἐπώνυμος ἱερεὺς, Κατ.=Κατασκευαστής + αἰξ. ἀριθμὸς σφραγίσματος).

Α

Ἀγαθοκλῆς: Κατ. 39

Ἀγοράναξ: Κατ. 22

Ἀνδρικός: Κατ. 34

Ἀριστίων: Κατ. 28, 29

Ἀριστόλα(ος): Ἐπών. 33

Ἀρχοκράτης: Ἐπών. 23

Δ

Δαμόθεμις: Ἐπών. 5

Δαμοκράτης: Ἐπών. 7

Δορκυλίδας: Ἐπών. 26

Δωρίμαχος: Κατ. 49

Δωρόθεος: Κατ. 30

Ζ

Ζή(νων): Κατ. 44

Η

Ἡραγόρας: Ἐπών. 25

Θ

Θαρσίπολις: Ἐπών. 21

Θευφάνης: Ἐπών. 37

Κ

Κλέαρχος: Ἐπών. 27

Κλευκράτης: Ἐπών. 35

Κλεώνυμος: Ἐπών. 19, 20

Κρατίδας: Ἐπών. 10, 36

Μ

Μενεκράτης: Κατ. 31

Μένων: Ἐπών. 8

Σ

Σωκράτης: Κατ. 32

Σῶσος: Κατ. 51

Τ

Τιμασαγόρας

*SUMMARY*STAMPS ON AMPHORA HANDLES FROM THE HELLENISTIC
TOWN IN THE AREA OF TRIPITOS NEAR SITIA, CRETE

Excavations in the area of Tripitos near Sitia brought to light a small but important town of the Hellenistic period, the name of which is unknown despite the existence of the abbreviated name ΠΟ on the town's own coinage. Study of the finds suggests that it was a port belonging to Praissos, the important Doric city in Eastern Crete, and that it was destroyed together with Praissos in 146 BC by the Hierapytnians.

The 64 stamps on the handles of trade amphoras which were found during the excavations not only clearly show the trade relationships of this region and the existence of wine trade with the wine producing regions of Rhodes, Cnidus, Cos and other less known places but they also enrich our knowledge about the trade of amphora, their places of origin, and their chronology.

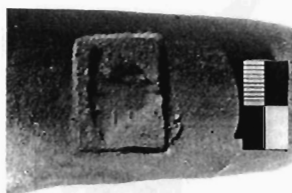
1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

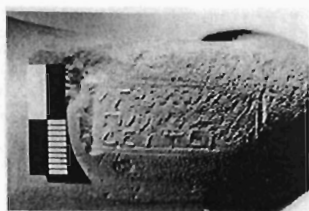
19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

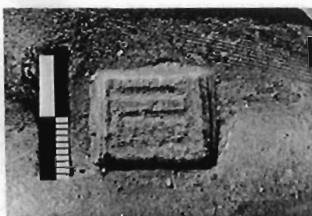
50

51

52

54

55

56

57,58

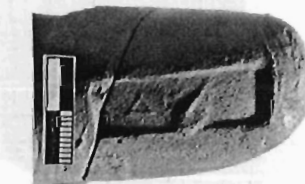
59

60

61

62